

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 5. februarja 1868. ~

Gospodarske stvari.

Ali je boljše, živino v hlevu pasti ali zunaj na paši?

Na to se lahko odgovori.

Na dobri paši živino imeti, v takem kraju, kjer se pokositi ne dá, se zgubi gnoj, družega ne, klaja pa prihrani. Na prazni paši pa jo imeti, se ne zgubi le gnoj, ampak tudi sicer nobenega dobička ni. Če bi se živina v hlevu redila, in bi se ji v hlev klaja nosila, ki se poleti lahko pridela, bi živina lepša bila, bi krave več mleka imele, bi mati več masla prodala, in hiša bi lep kup dobrega gnoja imela, in muhe bi živine v tamnem in posnaženem hladnem hlevu ne nadlegovale; tudi ni v toliko nevarnosti nalesti kužnih bolezni. Z dobrim tako pridobljenim gnojem bi se njive gnojile, in na njivi bi se desetkrat več in boljše klaje zelene in suhe dobilo, s katero bi se živina poredila, kakor se je na taki prazni spašnji dobiti more.

Ali tedaj srenjski pašniki niso velika dobrota za srenje?

Navadni srenjski pašniki v dolinah, kjer bi se lepi travniki, ali lepe, dobre njive dale narediti; ali v hostah, kjer živina mladi les zatira, so take paše gotova neumnost in zguba. Na planinah, kjer se ne dá lahko kositi in mrva domu spravljati; ali pa se to ne splača, so take spašnje nekotika dobrota, ker se ondi živina celo poletje pase, se molze, se po redi vse godí, se živina zredí in vpita in se domá veliko klaje prihrani.

Kaj je tedaj s takimi srenjskimi spašniki storiti, kakor razdeliti jih med sosede, da bo potlej vsak svoj del varoval in lahko dobro obdeloval, njive ali travnike naredil, in na njih kmalu toliko pridela, da bo na spašnje prav lahko pozabil in se svoji poprejšnji neumnosti čudil. Samo, če bi kje srenjski spašniki se ne dali obdelovati; če bi kamenit ali tak svet bil, da ne kaže iz razdelitve nič dobička, in bi paša ondi za ovce, koze, ali za živino vendar še največ dala, postavimo, v bregih, na visocih planinah itd., naj bi ondi taki srenjski pašniki ostali.

Kmetijski gospodar naj računi!

Ako kmetovalec hoče vedeti, koliko mu gospodarstvo sploh ali kateri del kmetije donša dohodkov, mora si sproti zapisovati dohodke in stroške, — to je, račun (rajta) naj!

Zapisniki taki naj bodo razdeljeni za vsaki del kmetijstva, in kar je le mogoče, lahko razumljivi in preprosto narejeni, da računanje ne stane niti veliko časa niti učenosti itd. in nam vendar vsaki čas pri po-

gledu računov natanjčen pregled kažejo, koliko je ta ali uni del kmetijstva boljši ali slabši, na dobičku ali na zgubi. Kdor ne računi, ni dober kmetovalec, in ne more v svojem gospodarstvu nikoli gotovo vedeti za dohodke in stroške. — Kako more kmetovalec se prepričati, ako sproti ne računi, na primer pri pitavni živini, ali ima dobiček ali zgubo; kako more vedeti pri sejanji lanú, repe ali kake druge kupčijske rastline, ali mu dobiček donša ali ne, ker ne vé stroškov pridelovanja, niti dohodkov za pridelovanje primerja.

Ne samo to, temuč tudi še drugi vzroki so, da gospodar kmetijske račune spisuje.

Dolgi zapiski pisati pa gospodarju ni mogoče, ker gospodar po svojem poklicu mora biti priča vseh kmetijskih del in opravil, pa bi tega ne mogel, ako bi spisal cel bukve. Vsaki dan pa se more pri spisanju računov kake pol ure pomuditi, in več mislim, ne bi se potrebovalo. Kmetovalec, ki zapisnike že delj časa dela, ne bode se dal pregovoriti, da bi jih opustil, ker se je prepričal, da so mu v korist in prid.

Tisti, ki bi hoteli ta nauk posnemati, imajo zdaj o začetku novega leta najboljši priložnost, svoje blago, živino, klajo itd. zaznamovati, po tem pa dohodke in izdajke gospodarstva svojega.

J. Sajè.

Ne dajte se vsem ljudem križem ženiti!

Še se spominjamo, kako krepko se je gosp. dr. J. Bleiweis v deželni zbor poganjal za to, da ne bi se smel ženiti vsak berač in da bi županije imele moč zabraniti take ženitve zgolj le „na hlače“, in je pobijal razloge grofa Antona Auersperga, ki je zagovarjal pravico, da se sme ženiti vsak berač. Kako je neki to, kdo je kriv, da so županije zdaj vendar brez prave oblasti zoper to nadlogo?*) Ali mislite, da po tej „frajosti“ pomoč dojde cesarstvu, ali deželam, ali soseskam? Za Boga! da ne. Po tem nimajo niti cesarstvo, niti dežela, najmanj pa občine koristi, marveč veliko škodo. Pregovor je ta: „če kmet ne orje, gospod bi moral lačen biti“, in „če kmet trte ne sadi, gospod bi moral vodo piti“. In ravno po ženitbi vsakega postopača se godí kmetu velika krivica; če že ena sama oseba živeti ne more, kako bo tak svojo ženo, in če mu Bog še otrok dá, družino preživiti mogel? Kako drugače kakor s sleparijo ali tatvino. In če takšnega postopača nesreča zadene, da zbolí in je za delo nezmožen, ali da pride v kak večleten zapor, kdo bo takrat njegovo ženo in otroke živil? Kdo drugi kakor njegova občina (soseska). Naj tedaj slavni deželni odbor to reč iznova prinese v deželni zbor, da se prenaredi nesrečna postava, ki množí siromašino po deželi, da

*) Nesrečni §. občinske postave je tega kriv.

je groza. Kmetu se že tako huda godí, — v nebó vpíjoča krivica je, da se mu še večje butare nakladajo s tem, da se sme vsak berač ženiti v nadlogo svojih sosedov. *)

Politične stvari.

Nove državne razmere.

V zagovor slovenskih národnih zastopnikov.

Spisal L. Svetec.

(Dalje.)

Če obžalujemo, da je za zdaj dvalizem preobladal, ki po našem prepričanju niti državi niti nam Slovanom ni v korist, po drugi strani spet ne smemo prezreti, da ta dvalizem vsaj ni tak, kakor smo se ga od začetka bali. Mi smo se od začetka bali, da dvalizem ne bo družega, nego dvojni centralizem z nemško in magjarsko supremacijo. To je bil naš strah, in zato smo se v adresi deželnega zbora kranjskega tako skrbno zavarovali proti vsaki škodbi ali povреди deželne avtonomije.

Ta strah se pa vsaj zastran dežel in kraljestev takraj Litave ni potrdil. Kako bo za dežele onkraj Litave, še ne vemo, ker državnopravne razmere med trojedno kraljevino, Erdeljem in ogerskim kraljestvom, potem vprašanje zastran narodne ravnopravnosti nemagjarskih narodov pod ogersko krono živčih še ni dognano.

Za naše dežele vemo, da po ustavi od 21. dec. l. l. strog centralizem ni več mogoč. Nam ni le ostala vsa avtonomija, ki smo jo imeli po dosedanji deželni ustavi; ona nam je znatno še pomnožena.

Predaleč bi me vodilo, ko bi hotel vse pravice naštevati, ki po novi ustavi deželnim zborom prirastejo. Omenim le, da bodo odslej sami deželni zbori postavljali v vseh rečeh, ki se tičejo občin, potem realnih, tehniških in posebnih šol (fachschulen), potem umetnosti in znanstev, ustanov (štifteng), bogočastja; in do malega v vseh, ki se tičejo policijstva.

Národna ravnopravnost ima svoje poroštvo v §. 19. osnovnih državljanskih pravic, ki se glasi tako-le: „Vsi državni narodi so ravnopravni in vsak narod ima nedoteklivo (nepovredljivo) pravico do ohranitve in gojitve svoje narodnosti in svojega jezika.“

Država pripoznava, da so vsi v deželi navadni jeziki enakopravni v šoli, v uradu in v javnem življenju.

V deželah, kjer več narodov prebiva, naj se učilnice tako uravnajo, da bo vsak teh narodov, brez da bi se moral družega deželnega jezika učiti, imel potrebne pomočke, da se v svojem jeziku izобрази.“

Po tej naredbi je tedaj tudi vsaka supremacija enega jezika nad drugim pravno prestala.

Naj temu še dodam, da je po §§. 11. in 12. nove ustave obveljal tisti princip, za kterega smo se pod Schmerlingom federalisti, sklicovaje se na oktobersko diplomu, na vso moč poganjali, namreč, da so v postavljanju deželni zbori za vse to kompetentni, kar ni naročito (izrekoma) državnemu zboru pridržano. Po februarškem statutu Schmerlingovem je bilo to ravno narobe, namreč, da je vse bilo državnega zbora, kar ni bilo naročito deželnim zborom izročeno. Razložek je bistven. Februarške ustave princip je bil centralističen;

*) „Novice“ so že lani povedale, da bo deželni odbor prinesel to stvar v prihodnji zbor, ker on sam najbolje čuti to veliko nadlogo; al zdaj so mu po postavi roke vezane, da ne sme proti njej delati, če tudi se vpira kar le more beraškim ženitvam.

Vred.

sedanji je pravi federalistični, ravno tisti, na katerem sloni avtonomija švicarskih kantonov, ali združenih severno-amerikanskih držav.

Potem je po §§. 8. in 9. postave o delegacijah, ktera določujeta, da vsaka dežela ima svoje delegate, in da te volijo državni poslanci tiste dežele sami, skrbjeno, da se tudi v najvišjem državnem zastopu vsaki deželi svoja osebnost (individualnost) ohrani.

Tako, mislim, je dokazano, da takošen centralizem, kakor smo se ga bali, ni nastopil in da nova ustava nikomur pravice do supremacije nad drugimi ne daje.

Vem, da mi na to kdo poreče: Nemci imajo vendar djansko supremacijo; njih je večina v državnem zboru, iz njih je narejeno sedanje ministerstvo.

Res je to, pritrjujem; ali, kar je, ni, da bi moralo po ustavi tako biti. Cesar ima tudi po novi ustavi neomejeno pravico, v ministerstvo poklicati, kogar hoče. Ako je zdaj več Nemcev, more drugokrat več Slovénov poklicati. Ako imajo zdaj Nemci v zboru večino, na isti postavni podlogi smo jo imeli pod Belkredijem Slovéni. A kar je že po februarški ustavi mogoče bilo, to je po sedanji v našo korist popravljeni še laglje.

Naj mi pa nihče ne podtika tega, da hočem s tem le nove državnopravne premembe hvaliti. Zagotavljam, da mi ni ne za hvalo ne za grajo, nego za resnico. Kar pripovedujem, to je faktično, in moja želja je le, da bi se to, kar se je zgodilo in kar je zdaj, sodilo tako, kakor je. Veliko-važna, jaz bi rekel, osodna pomemba nove državne preuredbe za Avstrijo in njene narode nalaga nam sveto dolžnost, da smo resnični, brez obzira, ali je resnica drugim všeč, ali jim ni; ali se ž njo prikupimo ali odkupimo.

To je moje stališče in jaz bom vsakemu od srca hvaležen, ki me bo opomnil, če se kaj proti resnici pregrešim.

Se nekoliko družih ugovorov moram omeniti.

Nekteri, mi se zdi, menijo, da ima sedanja ustava za vse večne čase taka ostati, kakor je, in da smo poslanci, ki smo se tega dela udeležili, domovini nepopravljivo škodo naredili. Ali to je zmota. Po parlamentarni šegi se vsaka postava, tedaj tudi ustava, v vsaki prihodnji sesiji lahko premeni; in nobena reč, niti čast, niti pravica ne brani poslancem, ki so v eni sesiji pritrdili čemur, kar je napačno, da bi v drugi sesiji ne mogli odtrditi, ali za kaj boljšega glasovati. Ako so tedaj državnega zbora sklepi, kterih nikakor nismo mogli zadržati, ali smo ostali ali izstopili, napačni; oni nas ne vežejo dalj, nego do tistihmal, da jih bomo premeniti mogli; do tehmal bi nas bili pa tudi vezali, čeravno bi bili izstopili. Toraj nismo nikakor nič pokvarili.

Spet drugi pravijo, da smo slovenski poslanci s svojim ravnanjem Slovence pri družih Slovénih ob vse poštenje pripravili. Ko bi bilo to res, mi bi gotovo težek odgovor imeli. Ali po moji misli to ni res. Če nam tudi kak dopis, ali recimo, celó vvodni članek v tem ali onem časniku kako neprijetno reče, naj nas to ne moti. Težko je dvema gospodoma, to je, samim sebi in drugim vstreči.

Kdor je pameten in naše okoliščine pozná, od nas ne bo zahteval, kar nam škodi, a drugim nič ne hasni.

Lahko bi tudi jaz povedal česko-slovanske možake, pred kterimi vsak nas rad kapo sname, ki so nam slovenskim poslancem rekli, da pri naših okoliščinah nismo mogli drugače ravnati.

Pa ko bi naše ponašanje res tako bilo, da bi nas Slovence ob poštenje devalo, saj nismo sami taki. Na tisti grešni klopi, kakor mi, bodo sedeli tudi Poljaki in Tirolci, in naša sramota, ker smo po moči najmanjši, bode gotovo najmanjša.

Nekteri tudi mislijo, da bi bili mi poslanci, srčno